Ефект БРІКС

БРІКС ледь вдається стати глобальною силою. Але не варто недооцінювати її потенціал як каталізатора в переході до нового світопорядку.

Починається зоря нової ери в міжнародних відносинах. Частка Заходу у світовому ВВП знижується, світ стає багатополярним, країни змагаються за позиції в порядку, що народжується. Це стосується як країн, що розвиваються, які претендують на провідну роль у написанні правил нового порядку (їх представляє група БРІКС, яка нещодавно розширилася), так і менших країн, які намагаються вибудовувати такі відносини, що захистять їхні інтереси.

Група БРІКС починалася як клас інвестиційних активів, а стала символом прагнення до світопорядку з ширшим представництвом; вона стала страховкою від дій західних організацій і орієнтиром в обстановці геополітичної невизначеності. Усе це виявилося вкрай привабливим. Цього року склад БРІКС збільшився з п’яти країн (Бразилія, Китай, Індія, Росія і ПАР) до дев’яти (увійшли Єгипет, Ефіопія, Іран і ОАЕ). Майже три десятки інших країн, включно з членом НАТО Туреччиною, близькими американськими союзниками Таїландом і Мексикою, а також найбільшою у світі мусульманською країною Індонезією, подали заявки на вступ.

Різноманіття країн групи БРІКС+ (і кандидатів на вступ) підтверджує її широку привабливість, але при цьому створює проблеми. У цих країнах дуже різні політичні та економічні системи, а також національні цілі. Деякі з них не в найкращих стосунках: Китай та Індія вже понад чотири роки не припиняють військового протистояння в Гімалаях, спричиненого неофіційними китайськими вилазками на індійську територію.

Перетворити спільні інтереси на єдиний план дій і стати єдиною силою на світовій арені було складно навіть тоді, коли до БРІКС входили лише п’ять країн. Тепер членів уже дев’ять (і, можливо, їх буде більше), тому для вироблення спільної ідентичності та програми знадобляться наполегливі зусилля. Утім, інші

багатосторонні групи, які не є формальними організаціями зі статутом і постійним секретаріатом, як-от Шанхайська організація співробітництва (ШОС), «Група двадцяти» (G20) і навіть «Група семи» (G7), теж роздирають внутрішні розбіжності.

Саміт БРІКС+ може призвести до входження нових країн до цієї групи, підкресливши нездатність Заходу ізолювати Росію після її нападу на Україну 2022 року

У цьому сенсі БРІКС демонструє вражаючу стійкість. Від самого початку західні аналітики передбачали, що ця група розвалиться або втратить значення. Однак перший після розширення саміт БРІКС+ може призвести до входження нових країн до цієї групи, підкресливши нездатність Заходу ізолювати Росію після її нападу на Україну 2022 року.

Це не означає, що можна ігнорувати проблеми зі згуртованістю. У засновників групи немає згоди навіть з приводу фундаментальних цілей: Китай і Росія хочуть безпосередньо кидати виклик світопорядку під проводом США, а Бразилія та Індія хочуть реформувати наявні міжнародні організації і явно бентежаться через антизахідну орієнтацію.

Але на тлі цих розбіжностей розширення групи може змінити баланс. Шість із дев'яти членів БРІКС+, включно з чотирма новачками, офіційно входять до руху неприєднання, а дві країни (Бразилія і Китай) мають там статус спостерігачів. Це означає, що всередині БРІКС+ виникне значний тиск з вимогою обрати середній курс, спрямований на демократизацію світопорядку, а не на боротьбу із Заходом.

Тут варто додати, що, з погляду розвитку взаємної довіри з країнами, що розвиваються, Захід останнім часом зовсім собі не допомагає. Навпаки, він перетворив фінансову систему на зброю, конфіскував відсоткові доходи із заморожених активів центробанку Росії й тим самим викликав глибоке занепокоєння в незахідному світі. У результаті дедалі більше країн цікавляться альтернативними механізмами, зокрема новими механізмами міжнародних платежів. Деякі країни задумалися про свою залежність від долара США в міжнародних розрахунках і валютних резервах.

Усе це може піти на користь великим планам, задуманим Росією і Китаєм, двома природними суперниками, які перетворилися на близьких стратегічних партнерів (частково) у відповідь на політику США. Зокрема, Китай отримає вигоду від розширення міжнародного використання юаня. Сьогодні Росія отримує значну

частину доходів від експорту в юанях і зберігає їх, як правило, в китайських банках, тобто фактично ділиться з Китаєм своїми доходами. Кінцева мета Китаю полягає у створенні альтернативної фінансової системи на базі юаня (і Захід ненавмисно допомагає її досягненню, перетворивши свою фінансову систему на зброю).

БРІКС потрібна єдність, щоб стати значущою глобальною силою з певними (і реалістичними) політичними та економічними цілями

БРІКС уже створює власні інститути: у 2015 році було засновано Новий банк розвитку (його придумала Індія, але штаб-квартира розташовується в Шанхаї). Це не просто перший у світі багатосторонній банк розвитку, який створений і управляється країнами, що розвиваються, а й єдиний банк, у якому засновники залишаються рівноправними акціонерами з рівними правами голосу, навіть незважаючи на приєднання нових країн. Навпаки, США є домінуючим акціонером у Світовому банку і наділені там правом вето.

Розширена група БРІКС+ має величезний глобальний вплив. Вона повністю затьмарює «Групу семи» демографічно (майже 46 відсотків світового населення проти 8,8 відсотка у G7) та економічно (35 відсотків світового ВВП проти 30 відсотків у G7). Економіка країн БРІКС, найімовірніше, стане головним мотором майбутнього зростання світової економіки. Крім того, Іран і ОАЕ, які увійшли до цієї групи, видобувають нафту, поряд із Бразилією і Росією, тому на частку БРІКС+ тепер припадає близько 40 відсотків світового видобутку та експорту нафти.

Так, ця група стикається із серйозними проблемами. Зокрема, їй потрібна єдність, щоб стати значущою глобальною силою з певними (і реалістичними) політичними та економічними цілями. Але при цьому у неї є потенціал, щоб стати каталізатором давно назрілої перебудови глобального управління, якому слід краще відображати реалії XXI століття.

Іншу точку зору на цю тему читайте в статті Джима О'Ніла «БРІКС, як і раніше, нічого не важить»

(c) Project Syndicate 2024

Брахма Челлейні

Брахма Челлейні (Brahma Chellaney) – експерт з геостратегічних досліджень у Центрі політичного аналізу (Нью-Делі), дослідник у Фонді Роберта Боша (Берлін), автор дев'яти книг.

-